

A bibliai történet feldolgozása

Írta: Evert Kuijt
Fordította: Perjesiné Máté Róza
Dr. Körpöly Kálmán

33

Üzenet:

- * Álmok, mint Isten üzenetei.
- * Isten felé fordulás bizalommal, ember felé fordulás segítséggel.

Előzmények:

József ellenállt Potifárné csábításainak. Majd börtönbe került, ahol a foglyokat látta el. Az Úr ott is gondoskodott róla.

Történet:

József már jó ideje börtönben volt, amikor egy napon két előkelő foglyot hoztak oda.

A fáraó udvari tisztviselőit. Az egyik a király főpohárnoka* volt. Ő gondoskodott a fáraó italáról. Tisztsége felelősséggel járt. Megbeszélte a királlyal, hogy milyen ital kerüljön udvari tisztviselői, családja és vendégei asztalára. Ő kóstolta meg először a borokat, hogy nem mérgeztettek-e. Felügyelt a szőlőtermesztésre, és a borvásárlás is az ő feladata volt. Ő irányította a pohárnokokat, akik felszolgáltak az asztalnál.

A másik udvarnok a fősütőmester volt. Az ő feladatai közé tartozott, hogy gondoskodjék a fáraó palotájában elfogyasztott kenyérről és süteményekről. Neki kellett megvásárolnia a legjobb búzát, és irányítani a palota sütőmestereit.

Ezek a főemberek vétettek a király ellen. Nincs szó róla, hogy mit tettek. A király azonban annyira megharagudott rájuk, hogy ugyanabba a börtönbe* kerültek, ahol József volt.

József gondoskodott róluk is. Valószínűleg jól ismerték őt, Potifár házában egykori felügyelőjét. Kétségtelenül gyakran vendégeskedtek Potifárnál, és ott látták, hogy a fiatalember milyen jól ellátta feladatát.

Amikor egyik reggel József bement a cellájukba, azonnal észrevette, hogy valami nincs rendben. Mind a kettőjük arcán félelem tükröződött. Mi lehet ennek az oka? Megkérdezte tőlük. Elmondták, hogy éjjel mindketten különös álmot* láttak. Ha nem a börtönben volnának, elmennének egy álomfejtőhöz. Hiszen van Egyiptomban elég jóvendőmondó és bölcs*. De most honnan tudhatnák meg, hogy mit jelent az álmuk?

József azt felcélta nekik: „Istennél van a megfejtés. Beszéljétek csak el nekem!” Azaz Isten Lelke képes megmagyarázni, mit jelentenek az álmok. A főpohárnok kezdte:

„Álmomban egy szőlőtő volt előttem. A szőlőtőn három vessző volt. Alighogy kihajtott, már ki is virágozott, és fürtjein megérték a szemek. Kezemben volt a fáraó pohara. Fogtam a szőlőszemeket, belefacsartam a fáraó poharába, és a poharat a fáraó kezébe adtam.” József - természetesen Isten vezetésével - azonnal tudta az álom jelentését.

„A megfejtés a következő: A három vessző három nap. Három nap múlva fölemel téged a fáraó, visszahelyez a hivatalodba, és te adod a poharat a fáraó kezébe a régi rend szerint, amikor a pohárnoka voltál.”

A pohárnok és a sütőmester 1Mózes 40

Ekkor József nem szalaszthatta el, hogy ne szóljon a maga érdekében. Ennél jobb alkalma nem lett volna többször. A főpohárnok előkelő udvari tisztviselő volt, aki gyakran találkozott a fáraóval.

„De ne feledkezz meg rólam, amikor jó dolgod lesz, és légy hozzám hűséges: említs meg engem a fáraónak, és vitess ki ebből a házból! Mert galádul raboltak el engem a héberek földjéről, és itt sem csináltam semmi rosszat, mégis tömlőcbe vetettek.”

A fősütőmester elhitte, hogy József jól fejtette meg a főpohárnok álmát. Ezért ő is elmesélte az övét.

„Nekem meg álmomban három kosár kalács volt a fejemben. A felső kosárban mindenféle sütemény volt, ami a fáraónak készült, és a madarak ették azokat a fejemben levő kosárból.”

József most is válaszolt: „A megfejtés a következő: A három kosár három nap. Három nap múlva fölemel téged a fáraó, de fára akasztat, és madarak eszik le a húsodat.” (A kisgyerekeknek csak azt mondjuk el, hogy a fősütőmester meg fog halni.)

Három nap múlva a fáraó születésnapját ünnepelte. Lakomát rendezett összes szolgája - miniszterei, főemberei, stb. - számára. Előhozatta a börtönből a főpohárnokot és a fősütőmestert. Mindkettőt „fölemelte”: a főpohárnokot visszahelyezte tisztségébe - ismét ő nyújthatta a poharat a fáraónak -, a fősütőmestert azonban felakasztatta*. Minden úgy történt, ahogyan József megmondta.

A főpohárnok azonban nem gondolt Józsefre, megfélemedezett róla. József számára ez eleinte reménytelen várakozást jelentett, később azonban csalódottan kellett tudomásul vennie, hogy a pohárnok kétségkívül megfélemedezett róla. Tovább kell ártatlanul a börtönben raboskodnia.

Jegyzetek:

Főpohárnok - Nehémiás is főpohárnok volt Artahasztá perzsa király udvarában (Neh 1,11; 2,1).

Börtön - Most többet tudunk meg a börtönről. Az 1Móz 39-ben arról van szó, hogy abban a börtönben a király foglyait őrzik. Az 1Móz 40,3 pedig azt adja tudtul, hogy a király két főemberét "örizetbe vettette a testőrparancsnok házában, abban a börtönben, ahol Józsefet fogva tartották". Tekintve, hogy Potifár volt a testőrparancsnok, mondhatjuk, hogy a börtön is Potifár parancsnoksága alá tartozott. A börtönparancsnok (1Móz 39,22) tehát a beosztottja volt. Így József a börtönparancsnok útján Potifártól kapta a parancsot, hogy szolgálja ki a főpohárnokot és a fősütőmestert.

Életkorok

* * * * *

A bibliai történet feldolgozása

33

Álom - Isten többször közölte így akaratát. Nem csak az Őt tisztelőikkel, hanem másokkal is, mint pl. a főpohárnok, a főszőlőmester, a fáraó (1Móz 41), Nebukadnecar (Dán 2,4).

Jövendőmondók és bölcssek - Lásd: 1Móz 41,8; 34. lecke!

Főlemel téged - A főpohárnok esetében ez azt jelenti, hogy visszakapja a becsületét; a főszőlőmesterében azonban ez cinikus kijelentése annak, hogy föl fogják akasztani. József ezzel valójában maga is elítéli a főszőlőmester (számunkra ismeretlen) vétkeit.

Akasztás - Lehet, hogy keresztrefeszítésről van szó, hiszen a test ott függött a madarak szabad prédájául. Szégyen az elítélre és elrettentő példa mások számára. Lehet az is, hogy nyársra húzták. A fáraó semmi különösét nem látott abban, hogy pont a születésnapján akasztassa fel a főszőlőmestert, ami példa a kor kegyetlenségére.

Megjegyzések:

József helyzete - Említsük meg, hogy milyen kilátástalan volt József helyzete a börtönben. A gyermekeknek így fogalmuk lesz arról, milyen szörnyű fogolynak lenni. Kivételes helyzete ellenére úgy látszott, hogy József soha többé nem látja meg a napvilágot. Milyen sok ártatlan fogoly sínylődik éveken keresztül börtönben, gyakran olyanok, akik éppen azért kerültek oda, mert nem akartak vétkezni. Gondoljunk csak a hitükért bebörtönzöttekre!

Sok országban, különösen Nyugaton, a börtönök helyzete sokat javult a múlthoz képest, de vannak helyek, ahol elképesztő állapotok uralkodnak.

József bizonyára sokat imádkozott a szabadulásáért. Hite - gondoljunk csak álmaira - nagy próbának volt kitéve. A 77. zsoltár ráillik az ő helyzetére.

Az ígéret kötelez - Nem olvasunk arról, hogy a főpohárnok megígérte Józsefnek, hogy szól érdekében a fáraónak. De lehetett szó róla. Ilyen helyzetben általában megteszik. A főpohárnok nagyon boldog volt, hogy így alakultak a dolgok. Munkája teljesen lefoglalta. Nem gondolt többé a börtönben sínylődő héber fiatalemberre.

A gyermekekkel beszélgethetünk arról, hogy „az ígéret kötelez”. „A férfi állja a szavát!” Jakab apostol azt írta: „legyen a ti igenetek igen, és a ti nemetek nem”. Az ígéret mindig várakozást szül. Nagy csalódást okoz, ha valaki nem tartja meg az ígéretét. Minden ezen múlik: „Szeresd felebarátodat, mint magadat!”

Énekek:

Református Énekeskönyv: 25:1; 77:1-8; 256; 265

Jertek, énekeljünk: 173; 185; 239

Harangszó: 43; 44:1-2; 54:1-4

Dicsérjétek az Urat!: 8; 68; 71; 75; 82

Erőm és énekem az Úr: 14:1; 54; 63; 129

Kapcsolódási lehetőségek iskolai tárgyakhoz (a NAT alapján):

Társadalmi ismeretek / Emberismeret (Osztályfőnöki)

- Álmaink. Az álom szerepe életünkben. (* ** ***)
- Figyelmesség társaink iránt, segítségnyújtás. (*) Az odafordulás, együttérzés, segítőkészség szerepe emberi kapcsolatainkban. Az embertársainkkal való helyes viszony kialakítása. Beszélgetés, tulajdonságok gyűjtése, életjátékok. (** ***)
- Helyes önismeret: Kiemelkedő képességeinkkel mit tegyünk, mire valók? (**)

Társadalmi (állampolgári és gazdasági) ismeretek (Osztályfőnöki) / Történelem

- Igazságszolgáltatás különböző korokban és kultúrákban. Az ítélet igazságossága vagy jogtalansága. Önkényes bíráskodás diktatórikus, egyeduralmi rendszerekben. (***)

Dráma / Magyar nyelv és irodalom

- Játék mozdulatokkal: a pohárnok (pincér), szőlőmester (pék) munkája. (*)
- Improvizatív játék problémás élethelyzetben: Odafordulás a másikkal való segítségért. (**)
- Vigasztalás, biztatás a nehéz helyzetben (kórházban). (***)
- Bibliai jelenet dramatizálása: az együttérzés, egymásra figyelés, egymásra utaltság kifejezése. (** ***)
- Levélírás: panaszkodó és vigasztaló levél fogalmazása nehéz élethelyzethez (kórház) kapcsolódva. (***)

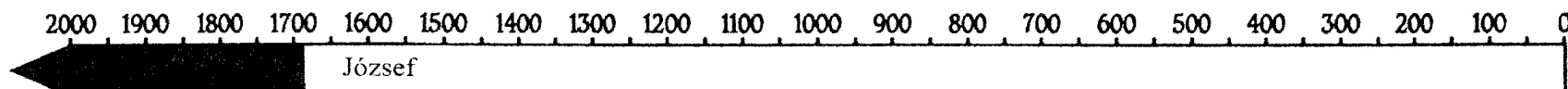
Természetismeret (Környezetismeret)

- Táplálékaink csoportosítása: italok és ételek, folyékony és szilárd táplálékok (kenyérfélék, sütemények). (*)

Vizuális kultúra (Rajz)

- A bibliai történet egy-egy jellemző részletének rajzi megjelenítése: álmorajzok. (** ***)

Időrendi táblázat - Kr. előtt:

Feldolgozás

Munkalap:

A formák felismerése és megrajzolása után természetesen színezhettek is a gyerekek. Fogalmazzák meg szavaikkal is, mit látnak a képeken! A kérdések segítséget nyújtanak a beszélgetéshez.

Aranymondás:

- * Istennél van a megfejtés. (1Móz 40,8^a)
- * vagy: Tanuljatok jót tenni... (Ézs 1,17^a)

Üzenet elmélyítése:

* Az álmok:

Az álmok magyarázatához, feldolgozásához felhasználhatjuk, ill. folytathatjuk mindazt, amivel a 31. leckében már találkoztunk.

Itt most bővül a mondanivaló azzal, hogy Isten adja tudtára Józsefnek az álmok megfejtését, nem a saját okosságán múlik. Mi magunktól nem tudjuk, ne is akarjuk megfejtetni az álmokat! (Nehogy valami sületlenség süljön ki belőle!)

* Isten iskolája:

– A börtön olyan volt Józsefnek, mintha Isten iskolájába járt volna. Ezért nem keseredett el, és nem ment el a kedve. Szívesen tanult Istentől.

Mi mindent tanult meg ebben a börtön-iskolában?

1. Isten a börtönben is vele van, és eredményessé teszi munkáját. Érdemes hát rá figyelnie. Emlékezz csak az előző leckében tanultakra!
2. A börtönben is az a feladata, hogy embertársait szolgálja. Oda kell hát figyelnie rájuk, és jót tenni velük, segíteni nekik. Hogyan tette meg ezt József a két főemberrel?

3. Isten olyan dolgokra teheti őt képessé, amire más nem képes. Mire?

– Te is tanulhatsz Istentől, bárhol legyél, hiszen Ő mindenütt ott van.

Hogyan tudsz Őrá figyelni? Hogyan tudsz másokkal jót tenni?

Egyéb ötletek:

* Pohárnok- és sütőmester-játék:

Mi a pohárnok munkája? Finom italokat kínál a fáraónak.

Tegyünk le egy poharat, vagy egy poharat és kancsót jobb kéz felől!

A sütőmester... (Nálunk hogy is hívják?) más szóval a pék kenyeret vagy süteményt süt a fáraónak.

Helyezzünk el egy kenyeret vagy egy kosár péksüteményt bal kéz felől!

– Némajáték:

Csak mozdulatokkal játsszuk el - mindenki egyszerre, a tárgyakat is csak jelezve - a pohárnok munkáját (asztalra helyezi a poharat és a kancsót, italt tölt, a fáraó felé nyújtja, stb.), majd a sütőmester munkáját (tésztát dagaszt, kenyeret, süteményt formáz, kemencébe rakja, kiszedi, stb.)!

– Válaszreakciók:

Gyors tempóban nevezzünk meg italokat, illetve ételeket! A gyerekeknek azonnal reagálniuk kell, rámutatva a pohárra, illetve a kenyérre.

Pl. bor - kóla - kenyér - keksz - kifli - tej - kalács - fánk - limonádé - szörp - kétszersült.

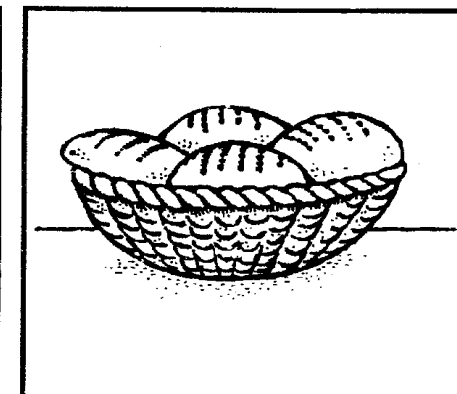
Válaszolhatnak más módon is:

- Minden gyerek megkapja a pohár/kancsó és a kenyereskosár képét. A megfelelő kép felemelésével válaszol.
- A tárgyak elhelyezésének megfelelően a jobb vagy a bal kezük felemelésével válaszolnak.
- Felállással vagy ülve maradással válaszolnak, miután megegyeztünk, melyik tartozik a pohárnokhoz, melyik a sütőmesterhez.

* Uzsonna:

A játék és a foglalkozás befejeztével - amennyiben az idő és az alkalom engedi - valóban kínáljuk meg a gyerekeket egy-egy pohár finom itallal, és egy-egy szelet kenyérral vagy péksüteménnyel!

Ebben az esetben a tanító lehet a pohárnok és sütőmester egy személyben, a gyerekek pedig az Úr házanépe. Hiszen „aki a legnagyobb közöttetek, olyan legyen, mint aki szolgál”! (Lk 22,26) Ugye ez volt érvényes Józsefre is?

Munkalap:

József és a főemberek párbeszédét szereposztással is elolvashatják a gyerekek. Az igaz/hamis állítások célja: a történet rövid összefoglalása. A hibákat javíttassuk is ki a gyerekekkel, így még jobban rögzül fejükben a történet váza! Engedjük, hogy a gyerekek saját elképzelésük szerint rajzoljanak, de a történet alapján, amihez nem árt, ha maguk is elolvashatják az álmok leírását.

Aranymondás:

- * „Álmodtunk, de nincs, aki megfejtse.” - „Istennél van a megfejtés.” (1Móz 40,8^o)
- * vagy: Bizzál az Úrban teljes szívből... (Péld 3,5^o)

Üzenet elmélyítése:

* Megfejtés - megoldás:

– Bizonyára szoktak és szeretnek is a gyerekek rejtvényt fejteni. S van, amelyiknek nem tudják a megoldását. Mit tesznek ilyenkor?

S mit tesznek akkor, ha pl. egy nagyon nehéz matekpéldát, mondjuk egy versenyfeladatot kell megoldaniuk, de nem megy?

Ugye megkérdezik valaki náluk okosabbtól? S előbb-utóbb lesz, aki tudja a megoldást.

József is tisztában volt azzal, hogy az álmok jelentését magától nem fogja tudni megfejteni. Sőt, egyetlen ember sem. Istennél van a megfejtés, a megoldás. Őt kell megkérdezni.

– A saját életében mire mondhatta még József, hogy Istennél van a megoldás, Ő oldja meg a problémát?

Mi milyen problémáinkkal járulhatunk Isten elé? Miben kérhetjük az Ő megoldását, az Ő segítségét?

* A bizalom iskolája:

– Az elmúlt leckében láthattuk, hogy az Úr Józseffel volt. Lehet, hogy csak egy ideig? Hiszen József helyzetén nem változik semmi, sőt még a főpohárnok is megfélekedezik róla. Nem jár közben érdekében a fáraónál, pedig milyen jó lehetőség lenne most a szabadulásra. Neked mi erről a véleményed? Szerinted József mit tesz, hogyan viselkedik ebben a helyzetben? Mit kell megtanulnia itt a börtönben?

Az ember gondolatai nem Isten gondolatai (Ézs 55,8). Amit az ember szeretne elérni, mert úgy gondolja, hogy jó lesz neki, az nem biztos, hogy Isten szerint is a javára válik. Józsefnek meg kell tanulnia akkor is bízni Istenben, ha kívánsága nem teljesül (rögtön).

– Melyek azok a körülmények, amelyek között úgy gondolhatja az ember, hogy Isten biztosan nem törődik vele? Keressünk néhány konkrét példát erre közösen a gyerekekkel!

Milyen kívánságaink lehetnek, melyeket Isten nem biztos, hogy teljesíteni fog? Miért nem teljesíti Isten minden kívánságunkat? Mi történne, ha mégis megtenné?

Nekünk is tanulni kell hát a bizalmat egész életünkben - hogy elfogadjuk, amit Isten akar.

Egyéb ötletek:

* Odafordulás:

– Mit vett észre a két főmber József, mikor az álmok utáni reggelen bement cellájukba? Mit tett akkor?

Szerinted miért árulták el az álmukat? Miért voltak egy rabszolga iránt ekkora bizalommal? Játsszák el a gyerekek József és a két főmber reggeli találkozását, beszélgetését saját szavaikkal alakítva!

– Képzeld el a következő helyzetet:

A fiúk (lányok) az udvaron játszanak. Péter (Petra) a padon ül és szomorkodik. A többiek észre sem veszik. Ettől még szomorúbb. Mikor kijössz az udvarra, azonnal feltűnik neked, hogy valami bántja. Mit teszel?

Hallgassuk meg a gyerekek véleményét, s ebből kiindulva beszélgessünk a másikhoz való odafordulásról!

Miért fontos, hogy észrevegyük egymás gondját-baját?

Akkor is fontos, ha nem tudunk a másinak segíteni?

Sokszor már az is segítség, ha megoszthatja valakivel, nem kell magában tartogatnia.

Játsszák el a gyerekek a fenti helyzetet folytatásával együtt! (Lehet csoportmunkában, így különböző megoldások születhetnek.)

* Képességek:

– József már otthon, a testvérei közt, de Potifár házában és a börtönben is kitűnt a többi ember közül. Mivel?

Melyik helyzetben hogyan viselte ezt, s hogyan fogadták a többiek?

Szerinted mi a lényeges különbség az otthoni, és a börtönbeli viselkedése között? Mi lehet az oka a változásnak?

Lehet-e, szabad-e dicselkedni azzal, amit Istentől kapunk? (Vö. 1Kor 4,7!)

– Van-e, amihez jobban értesz, mint a társaid? Amiben különb vagy náluk? (tanulás, sport, játék, stb.)

Hogyan kell ezt viselni közöttük, hogy szeressenek, és ne irigyeljenek érte?

Legyél hálás Istennek, hiszen Ő adott neked értelmet, szépséget, egészséget, ügyességet... S fordulj a többiek felé segítőkészséggel! Hisz a nagyképűség nem szerez barátokat.

Munkalap:

A munkalap textusa bővebb párhuzamaként olvasd: Jer 17,5-8!

Elvégezhető a feladat közvetlenül a történet megismerése után önálló feladatként, melyben kiderül, mennyire figyeltek a gyerekek a történetre, mit értettek meg belőle.

De maguk is elolvashatják előbb a történetet a Bibliából! Ebben az esetben is inkább saját szavaikkal, mint bibliai idézetek kimásolásával válaszoljanak!

Aranymondás:

* *Jobb az Úrnál keresni oltalmat, mint emberben bízni. (Zsolt 118,8)*

* vagy: „Álmodtunk, de nincs, aki megfejtse.” - „Istennél van a megfejtés. Beszéljétek csak el nekem!” (1Móz 40,8)

Üzenet elmélyítése / egyéb ötletek:

* **A bizalom iskolája:**

– József számára a börtön a bizalom iskolája. Miért? Mit tanul meg ebben az iskolában? Hogyan mutatja meg Isten a börtönben is Józsefnek, hogy bízhat benne? Hogyan mutatja meg azt, hogy egyedül benne bízhat? A főpohárnokhoz intézett kérése emberileg nézve jogos: úgy tűnik, itt az alkalom a szabadulásra. Mégis kétféle hamis bizalom villan meg benne:

– Bízok magában: ő jobban tudja Istennél, mikor jön el a szabadulás órája (pedig: Ézs 55,8).

– Bízok a főpohárnokban, egy előkelő emberben, akinek úgy tűnik, nem különösebben fontos egy rabszolga sorsa (pedig: Zsolt 118,9).

Amikor hiába várja a szabadulást, először biztosan csalódottnak érzi magát. Vajon Jákób Istene elhagyta őt? (Vö. Zsolt 77,8-9!)

Te hogyan vigasztalnád meg ebben a helyzetben? Milyen tanácsot adnál neki?

A következő részben majd megláthatjuk, hogy Isten mit készített mindezzel elő.

– Mi is átélhetünk nehéz helyzeteket:

Józsi súlyos, nehezen gyógyuló betegségbe esett. Már hetek óta kórházban van. Itt is megőrizte jókedélyét, szívesen játszik és beszélget a betegtársaival, még segít is nekik, ha kell. A nővérek és az orvosok is szeretik a kedves fiút. Mégis, nagyon vágyik már arra, hogy hazamehessen. Egy nagyvizit alkalmával megkéri a főorvost, hogy engedje minél hamarabb haza. A főorvos nem utasítja el, hümmögve válaszol: Majd meglátjuk, mit tehetünk. Ám Józsinak csalódnia kell: Eltelik egy nap, két nap, három nap, és nem történik semmi.

Hogyan vigasztalnád és biztatnád őt ebben a helyzetben, ha meglátogatnád a kórházban?

El is játszhatjátok a jelenetet: Józsit meglátogatom, mint a legjobb barátja vagy a testvére. Ő panaszkodik, te vigasztalod.

Ugyanez írásban: Józsi panaszkozó levelet ír neked, te vigasztaló levéllel válaszolsz. Fogalmazd meg mindkét levelet! Vagy: Valamelyik társaddal készítsd el a levélváltást! Te kerültél-e már olyan helyzetbe, amikor csak az Istenben való bizalom segített? Kerülhetsz-e még ilyen helyzetbe?

* Helyes viselkedés:

– Aki megtanul Istenben bízni, annak embertársaival való viselkedése is megváltozik.

Hasonlítsuk össze József testvéreivel és fogolytársaival való viszonyát!

Miben és hogyan változott meg József? Gyűjtsétek össze a régi és az új tulajdonságait!

Mit váltott ki viselkedése testvéreiből, illetve fogolytársaiból?

Olvassátok el József és a főemberek beszélgetését! Mit fejeznek ki a mondatai? Húzzátok össze a megfelelőket! (Kimácsolhatjuk vagy táblára írhatjuk a feladatot.)

Miért olyan szomorú ma az arcotok?	odafordulás
Istennél van a megfejtés.	alázat
Beszéljétek csak el nekem!	dicsekvés
	érdeklődés
	együttérzés
	segítőkészség
	szerénység

Játsszátok el a beszélgetést az előbbiek figyelembevételével!

– Gyűjtsétek még olyan tulajdonságokat, melyek segítik az embertársakkal való jó viszony kialakulását! Keressétek meg az eddig felsorolt tulajdonságok közül, hogy melyekkel rendelkeztek, s melyekre lenne még szükségetek! Beszélgessünk a gyerekekkel konkrét eseteken keresztül az odafordulás, együttérzés, segítőkészség fontosságáról és szerepéről az emberi kapcsolatokban. Értessük meg velük: annál inkább helyére kerül mindez, minél inkább rendeződik az Istenben való bizalom.

* Bíraskodás és önkény:

Folytassuk az előző leckében elkezdett témát: Beszélgessünk a bíraskodásról, igazságszolgáltatásról a különböző korokban és államokban! Külön hangsúlyt érdemel a büntetések igazságossága, illetve jogtalansága. Diktatúrákban, egyeduralkodói rendszerekben az ítéletek önkényes jellege. Mekkora hatalma volt az ókor istenkirályainak élet és halál felett? És a XX. század diktátorainak? Miben hasonlítanak ők az ókor uralkodóira?

Ám a leghatalmasabb uralkodónak is meg kell jegyeznie: Isten az igaz bíró (Zsolt 7,12).

Vázlat:

József		
börtön		
pohárnok	és	sütemester
3 szőlőfürt — bor		3 kosár — madarak
3 nap és szabad		3 nap múlva halál